Mitolojiden Tarihe
Seçme Hikâyeler

Hüseyin Özdemir

ÖTÜKEN

Hüseyin Özdemir; 1974 yılında İstanbul'un Kâğıthane ilçesinde doğdu. Kendisi aslen Karslıdır (Selim ilçesi Çıplaklı köyü). İlk ve Orta öğrenimini İstanbul'da tamamlayan yazar, yüksek öğrenimini de yine İstanbul'da, Marmara Üniversitesi Tarih Öğretmenliği bölümünde gerçekleştirmiştir. Yüksek lisansını 2015 yılında Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve İlişkileri Anabilim Dalı'nda "Babanzâde İsmail Hakkı Bey'in Meşrûtiyet Düşüncesi" adlı tezi ile tamamlamıştır. 1998 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Afyon iline bağlı Döğer kasabasında başladığı öğretmenlik görevini, 2002 yılından beri İstanbul'un muhtelif okullarında sürdürmektedir.

Yazarın Diğer Eserleri:

Gölgeye Son Hitap (şiir), İver Yayınları, 2010.

İçindekiler

Önsöz 13

I. Bölüm
Dünya Medeniyetleri Tarihinden

Ölümsüzlüğü Arayan Gılgamış 19
Ninova'nın Sınavı 24
Mısır Panteonunda* Kavga Var 26
Yarım Kalan Bir Evlilik 29
Midas'ın Kulakları 31
Güneşin Gölgesinde Barış 34
Zaferleri Ölümsüzleştiren Erdem 36
Bir Asra Sığan Büyük Bilgeler 38
Akileus mu Hektor mu? 45
Ateş Hırsızı Prometeus 49
Filozoflar Diyarı Atina 50
Bir Akademi Hikâyesi 53
Körler Ülkesinin Karşısı 55
Zerdüşt'ün Çağrısı 57
Kartaca'nın Büyüsü 59
Halil Olmak Kolay mı? 62
Hikâyelerin En Güzeli 66
Böyle Danışman Düşman Başına 69
Samiri ve Karun: İki Prototip 71
Hz. Davut Ve Câlut 74
Hz. Süleyman'ın Göz Kamaştıran Saltanatı 78
Lokman Hekim ve Efendisi 81
Makedonyalı İskender 83
Arşimed'in Bulduğu 87
Romulus ve Remus Kardeşlerin Kaderi 90
Brütüs'ün Hançeri 93
Ayasofya ve Terleyen Sütunun Hikâyesi 94

II. Bölüm
İslam Öncesi Türk Tarihinden

Yaratılış Destanı 99
Oğuz Kağan Destanı 102
Ergenekon Destanı 105
Töre'nin Koruyucusu Mete (Mo-Tun) Han 107
Unutulmaması Gereken Bir Feragat 111
Özgürlüğün Bedeli 113
Tanrının Kırbacı Attila 115
Birlikten Kuvvet Doğar 120
Mazdek İhtilali 125
Hürriyet Âşığı Kürşad 126
Bengü Taşlar Dile Geldi 128
Üç Hükümdar Üç Tercih 131
İki Yiğit Düşman 138
Mankurtların Kaderi 140

III. Bölüm
İslam Tarihinden

Hatem Gibi Cömert 145
Bedir Savaşı'nın İlk Şehidi 147
Musab Bin Umeyr: Öğretmen, Sancaktar, Şehid 148
İki Dua, İki Âmin 149
Uhud'un İki Kadın Kahramanı 151
Sevginin Böylesi 153
Hayber Fatihi Hz. Ali 155
Mute'de Üç Şehid Komutan 157
Ensarın Payına Düşen 160
Cömertliğin Böylesi 163
Ka'b B. Malik'in Sadakat Sınavı 165
Güzel Ahlakın Tamamlayıcısı 167
Yemame'de İki Destan 171
Yermük'ün Üç Kahramanı 174
Anuşirvan'dan Daha Adil 176
Deveye Kim Binecek? 178
Üsame'nin Payı Neden Daha Çok 179
Saça Düşen Aklar 180
Doğru Söze Ne Denir! 181
Tevekkül Bu Değil 182
Doğruluk, İtimat ve Merhamet 183
İki Nur Sahibi, Cömertlik Şâhikası Hz. Osman 185
Sabır Sınavını Kazanan Aile 187
Hem Küçük Cihadın Hem Büyük Cihadın Muzaffer Komutanı 189
Cömertliğin Doruğunda Bir Aile 192

İkrime'nin Vefalı Eşi ... 193
Dünyaya Yenilmeyen Adam: Ebu Zer ... 194
Amr İbnü'l As'ın Sırası ... 196
Kerbela Şehidi ... 198
Eğilmeyen Baş: Abdullah Bin Zübeyr ... 202
Gemileri Yakmak ... 203
Adalet Güneşi Ömer Bin Abdülaziz ... 206
Kureyş'in Şahini ... 209
İktidar Hırsı Nelere Kadir ... 212
Harun Reşid'in Öfkesi ... 214
Beş Dakikalık Saltanatın Bedeli ... 216
İlmin İzzeti Böyle Korunur ... 217

IV. Bölüm
Türk-İslam Devletleri Tarihinden

Satuk Buğra Han Destanı ... 225
Ayaz'ın Çarığı ... 228
Gazneli Mahmud Ve Hırsızlar ... 230
Gazneli Mahmud'un Adaleti ... 232
Kalincar Kalesi'ndeki Esir ... 233
Sultan Alparslan Malazgirt'te ... 237
Kibir Kuyusu ... 240
Melikşah'ın Duası ... 242
Bir Devlet Ancak Böyle Yıkılır ... 244
Alamut'un Katil Ordusu ... 247
Çaka(N) Bey'in Hayali ... 251
Cengiz Han Bile Ona Hayran ... 254
Kudüs Fatihi Selahaddin Eyyubi ... 259
İktidar Hırsını Dizginlemek Mümkün mü? ... 267
Haset Yangını ... 272
Rükneddin Süleyman Şah ve Kraliçe Thamara ... 274
İsmiyle Müsemma Bir Vezir ... 276
İslam Medeniyetinin Altın Çocuğu: İbn Sînâ ... 278
Pîr-i Türkistan ... 282
Semamızın En Parlak Yıldızı ... 285
Bizim Yunus mu? ... 292

Kaynakça ... 298

Sevgili eşim, hayat arkadaşım,
can yoldaşım Haknur Özdemir'e..

Önsöz

Bu eserin meydana gelmesi diyebilirim ki tek başına öğrencilerimin teşviklerinin sonucudur. Bu sebeple öncelikle onlara teşekkür etmeliyim. Tarih derslerinde anlattığım hikâyeleri iki kapak arasında görmeyi o kadar çok arzu ediyorlardı ki artık daha fazla karşı koyamadım.

Onların teşviklerinin değerini azaltmaksızın zikredebileceğim bir ikinci sebep de şudur: Genellikle hafızama güvenerek naklettiğim hikâyelerin zaman içerisinde kaynaklarını unuttuğumu fark ettim. Tarihçilikte bir kaynağa atıf yapmanın ehemmiyeti malûmdur. Bu sebeple hikâyeleri dipnotlandırarak yazmanın, bu mahzuru ortadan kaldıracağı ve esere bir ciddiyet kazandıracağı tabiîdir.

Yararlanılan kaynakların ilmî ciddiyeti şüphesiz çok önemlidir. Ana kaynaklar ve bunlardan istifade edilerek yazılmış akademik çalışmalar elbette çok kıymetlidir. Burada hemen belirtmeliyim ki ben bu eseri akademik bir metin olarak hazırlamadım. Önceliklerim farklı olduğu için kaleme aldığım konular hakkında uzun uzadıya bir literatür taramasına da girişmedim. Hemen hemen kendi kütüphanemde mevcut olan kitapları değerlendirdim. Bir de hakkını yemeyeyim, bazı hikâyelerle ilgili kitap ve makaleleri İSAM Kütüphanesi'nden temin ettim. Bu paragrafı, "*Keşke şu kaynakları da kullansaydın!*" diyecek tarihçi arkadaşlarım ve hocalarımın bir özür olarak kabul edeceklerini umuyorum.

Başlangıçta çabuk bitireceğimi düşünmüştüm ama hiç de öyle olmadı. Tarih o kadar çok malzeme sunuyor ki hangilerini seçeceğinize kolayca karar veremiyorsunuz. Fakat nihayetinde hacmi, genç okuyucuların gözünü korkutmayacak kalınlıkta bir kitap olabilmesi için ister istemez bir seçki yapmak zorunda kaldım. Seçtiğim hikâyelerin tarihte yaşanmış en güzel hikâyeler olduğu iddiasında değilim. Dedim ya tarih muazzam büyüklükte bir hazine! Elbette benim kitaba alamadığım hatta bilmediğim o kadar çok hikâye kalmıştır ki geride…

Yazma sürecini uzatan ikinci zorluk da metni, akademik sıkıcılıktan kurtarıp edebî bir üslupla okuyucuya sunabilme titizliğimden kaynaklandı. Bunu kısmen başarabilmişsem bile bununla beraber ortaya çıkan bir mahzurdan eserimi tam da kurtardığımı söyleyemem: Subjektiflik.

Objektif kalmanın ehemmiyetini takdirle beraber her yazarın kendi kültürel çevresinin çocuğu olduğu da inkâr edilemez. Bilinçaltınız ister istemez sizi bir

pencereden bakmaya zorlar. Yalana başvurmadığınız ve insaf sınırlarını aşmadığınız sürece bu kadarının hoş görüleceğini sanıyorum.

Kitabı yazma düşüncesinde etkili olan önceliklerim olduğunu söylemiştim. Biraz da onlardan bahsedeyim.

Bir gün bir öğrencim, ders anlatışımdaki üslubuma harika bir eleştiri getirmiş ve bana şöyle demişti: *"Hocam siz bütün erdemleri sadece kendi bahçenizin çiçeği olarak görüyor ve öyle anlatıyorsunuz. Hâlbuki başka milletlerden başka insanlar da erdemli davranışlar gösterebilir."* Bu eleştiriye hak vermemem mümkün değildi. Kendisine teşekkür ettim ve şu şekilde özür beyan ettim: *"Sen de takdir edersin ki insan bir süre sonra kendi okumalarının esiri oluyor ve örneklerini hep onlar üzerinden veriyor. Bundan sonra okuma listemi daha zenginleştireceğim."* Öyle de yaptım ve bu beni daha iyi bir öğretmen yaptı.

İnsanlığın ürettiği değerlerin büyük bir kısmının evrensel olduğu rahatlıkla söylenebilir. Dürüstlük, çalışkanlık, cömertlik, vefa gibi değerler hangi medeniyet havzasında hor görülür ki? Ya da yalancılık, kıskançlık, zalimlik hangi inancın yücelttiği kavramlardır?

Derslerimde de kitabımda da hikâyeleri evrensel değerlere yaptığım vurgu ile sonuçlandırmak benim üslubum haline geldi. Bu yüzden ilk bölümde İlkçağ uygarlıklarından hikâyelere yer verdim. İkinci bölümü İslam öncesi Türk tarihine, üçüncü bölümü İslam tarihine, dördüncü bölümü ise Türk-İslam tarihine ayırdım. Aşağı yukarı lise 1 müfredatı ile örtüşen bu kurgunun öğrencilerimiz kadar öğretmenlerimize de faydalı olacağına inanıyorum.

İnsanlığın ortak mirasına yaptığım vurguya rağmen ütopik bir hümanist olmadığımı da belirteyim. 2300 yıllık yazılı tarihimiz (Çin kaynaklarının bilgi vermeye başladığı süreci esas aldım), millî bilinçten vazgeçerek insanlık ortak paydasında birleşme fikrine ihtiyatlı yaklaşmak için oldukça fazla malzeme içeriyor. Bu yüzden tembellik köşesine kurulup atalarıyla övünmekten başka bir şey yapmayanlara şiddetle karşı olmakla beraber Alparslan'ı, Fatih'i, Yunus'u, Mevlana'yı yetiştirmiş bir milletin ferdi olma gururundan da kendimi alamıyorum. Zannederim burada insanlığa faydalı hizmetleri öne çıkarmak ve onlardan cesaret ve hız alarak kendi yapabileceklerimize odaklanmak doğru bir başlangıç noktası olabilir.

İnsan kendi bilincinin farkına, ilk önce bir annenin kucağında varır ve büyüdükçe çevresiyle beraber aidiyet duyduğu halka da genişleyip çeşitlenir. Komşunun çocuğunun kazandığı madalya da bizi sevindirir, millî takımın elde ettiği başarı da… Ama Mars'a ulaşan araç da insanlığın geldiği seviye adına umudumuzu artırır. Mevlana'nın pergel motifinde olduğu gibi pergelin bir ayağını kendi değerlerimizde sabitlersek diğer ayağıyla ulaştığımız dünya medeniyetlerinin bahçelerindeki çiçekleri koklamanın ne mahzuru olabilir?

Burada Yüce Allah'ın, Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu şu ayet, ortak değerler üzerinden gelişecek dünya barışı adına muhteşem bir ölçü sunmaktadır: "*Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve tanışmanız için sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır (Hucurat-13).*" Peygamberimizin hayırda (iyilikte) yarışmayı tavsiye edişi de bu bağlamda milletler için bir ölçü olabilir.

Burada beni hikâyeci (pragmatik) tarihçilik yapmakla tenkit edenler olacaktır. Hemen şunu söyleyeyim ki hikâyeci tarihçiliğin tamamen kötü olduğu düşüncesine şiddetle karşıyım. Hikâyeci tarihçilik tarih biliminin gelişiminde bir aşama olmasının yanı sıra gözden düşmesinde ideolojik kaygılarla yapılan aşırı genellemeler ve idealleştirmelerin etkili olduğunu bilmiyor değilim. Ancak bilimsel tarihçilerin hazırladığı kitaplarda dahi tarihin faydaları arasında "*tarihten ders çıkarmak*" maddesine yer verilir. Benim itirazım tarihten çıkarılacak derslerin siyasî ve sosyo-ekonomik sonuçlara hasredilmesinedir. Nitekim bu sonuçlar sadece yönetici ve akademisyen konumundaki elit bir kitlenin ilgi ve fayda alanında kalmaktadır. Hâlbuki geniş kitlelerin tarihle en büyük irtibat noktası, yaşanan olayların ahlâkî sonuçlarıdır. Alparslan'ın Romen Diyojen'e karşı gösterdiği centilmenlik, bu savaşın sonucunda hangi bölgelerin Selçuklu ülkesine katıldığından daha çok insanların kalbine dokunmaktadır. Yahut Danişment Beyi Emir Gazi'nin, Urfa Haçlı Kontu II. Jocelin'in ölümü üzerine, kazanacağı zaferin bu ölüme bağlanıp küçümsenmemesi için savaş durumuna son verip Haçlıların cenaze işleriyle uğraşmasına müsaade etmesindeki şövalyelikte insanlar kendilerinden bir şey bulabiliyorlar.[1] Beri taraftan Kudüs'ü kuşatan Selahaddin Eyyûbî'den izin alarak şehre giren ama halkı korumak amacıyla orada kalmaya karar veren Şövalye Balian'ın, sözünü tutamadığı için özür dileyişi ve Selahaddin'in de bu özrü kabul edişindeki karşılıklı jest, tarihi tozlu raflardan indirip yaşanılır kılıyor.

Zannederim burada da ölçü genellemelerden kaçınmak, hepimizin insan olduğu ve hataların da öğretici olduğu gerçeğini unutmamak olmalıdır. Bu sebeple kitabımda müspet örnekler kadar insanın benliğine yenildiği olaylara da yer verdim. Bundan maksadım insanın kötülük karşısındaki uyanıklığını ve iyiliği tercih hususundaki cesaretini artırmaktır.

Ele aldığım konuların büyük kısmı, tarihte yaşanmış gerçeklerden öne çıkardıklarımdır. Ama bir kısmı da sembolik anlatımların, mecazların derecesine göre öne çıktığı destanî, menkıbevî ve mitolojik hikâyelerdir. Hatta bir iki tanesi doğrudan hikâyedir. ("Zerdüşt'ün Çağrısı", "Mankurt Olmamak" gibi) Menkıbelerin üzerindeki küller ayıklandığında kültür tarihi ve hatta siyasî tarih

[1] Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken, İstanbul, 2004, s. 197.

için ne zengin malzeme sunduğunu Ahmet Yaşar Ocak hocamız kıymetli çalışmasında ortaya koymuştur.[2] Nitekim ben de kullandığım menkıbelerdeki olağanüstü yaklaşımlardan ziyade ahlâkî çıkarımlara odaklandım. Modern medeniyetin Peygamber mucizeleri dâhil evliya kerametlerinin tarihten ayıklanması şeklindeki dindışı yaklaşımına katılmamakla beraber, sıradan insanlar için bu unsurların motive edici değerinin dışında gerekli olduğunu düşünmüyorum. Mesela Hz. Peygamberimizin hayatı boyunca hiç yalan söylememiş olması bizim için, ayı ikiye bölmüş olmasından daha önemli bir örnektir. Çünkü ilki bizim de yapabileceğimiz bir tercihtir.

Sözü yeterince uzattım. Gelelim teşekkür faslına. Başta da söylediğim gibi ilk teşekkür beni teşvik eden öğrencilerime. İkincisi kitabın tashih ve tenkidinde yardımcı olan kıymetli dostum Murat Yıldız'a. Üçüncü ve en mühimi ise desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Haknur'a. O sadece kendisinden esirgediğim zamanları hoş görmekle kalmadı; kitabımın ilk tenkidini yaparak muğlak kalan bölümleri daha sade ve anlaşılır bir biçimde ifade etmemde de ilk uyarıcı oldu.

Bu sebeple bu mütevazı çalışmamı eşim Haknur Özdemir'e ithaf etmekten büyük bir mutluluk duyuyorum.

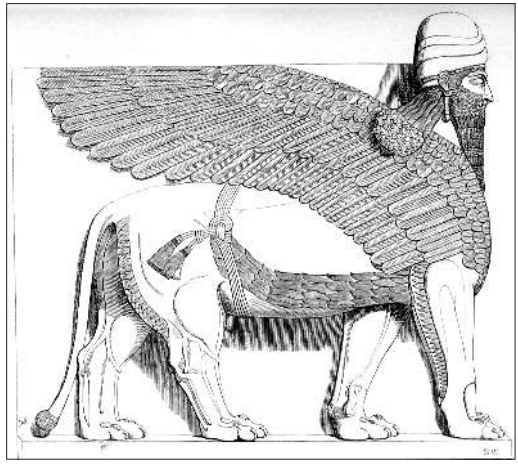
Aralık 2017 **Hüseyin Özdemir**

---

[2] Gerçi hocamız kavramın doğru yazılışının menkabe olduğunu söylüyor ama biz galat-ı meşhur olan "menkıbe"yi kullanmayı tercih ettik. Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, TTK, Ankara, 1992.

I. Bölüm

Dünya Medeniyetleri Tarihinden

Ölümsüzlüğü Arayan Gılgamış

Tarihçi Samuel Noah Kramer, bilinen en eski yazılı metinlerin Sümerlere ait olmasına atfen ünlü eserine *Tarih Sümer'de Başlar* adını uygun görmüş. Bu eserden de anlıyoruz ki yazı, takvim, hukuk ve daha pek çok ilk, Mezopotamya medeniyetinin bu kabiliyetli çocuklarının eseridir.[1]

İnsanlığın ilk edebî ürünleri diyebileceğimiz hayal ve hakikatin iç içe geçtiği destanlar da bunların arasındadır. İşte onlardan en ünlüsü olan Gılgamış'ın hikâyesi:

Kiş şehrinin Kralı Agga, Uruk Kralı Gılgamış'ın günden güne yükselişini (yaklaşık M.ö. 3000-2700 arası) çekemez ve derhal kendisine tabi olması için onu savaşla tehdit eder.

Uruk şehrinin beşinci kralı olan **Gılgamış**, şehrin iki meclisini de toplar ve onlara danışır (Anlaşılıyor ki Kral tek başına değil; şehir halkı da az çok yönetimde etkili). İhtiyarlar Meclisi barıştan yanadır, boyun eğmeyi tavsiye eder Gılgamış'a. Ancak savaşabilenlerden oluşan Yurttaşlar Meclisi itiraz eder buna. Tıpkı Gılgamış gibi karşı koyabilecek güçleri varken teslim olmayı zillet sayar. Zamanın veya tableti çıkaranların hoyrat ellerinin okumaya müsaade etmediği bölümün sonunda iki şehri barışmış görürüz.[2]

Kiş şehrine karşı kazanılan bu zaferden sonra Gılgamış gurur ve kibirin pençesine düşer. Öyle ya o Uruk Kralı kahraman Lugalbanda ile Şamaş'ın (Güneş tanrısı) rahibesi Ninsun'un oğludur. Uruk şehrinin güçlü surlarını, Anu ve İştar tapınaklarını yaptıran yenilmez Gılgamış'tır. Yakışıklılığını Şamaş'tan, cesaretini Adad'dan, aklını ise Ea'dan almıştır. Sahip olduğu cesaret, kalbinde ne korkuya ne de saygıya yer bırakmıştır.

Tanrılara göre insanlar arasında kendi dengini bulamadığından, pek zalim ve gaddar biri olup çıkmıştır. Ayrıca cinsel arzularını tatmin peşinde koşan doyumsuz biridir. Onun bu ahlakî zaafını ve kibrini gidermek için Ana tanrıça Aruru (Ninhursag), güçlü ama

---

[1] Sümer panteonundaki tanrılar ve Sümer tarihi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Samuel Noah Kramer, *Tarih Sümer'de Başlar*, Kabalcı, İstanbul, 1999; Ekrem Memiş, *Eskiçağda Mezopotamya*, Ekin, Bursa, 2007, s. 21-50, 143-178; Ivar Lissner, *Uygarlık Tarihi*, Nokta Kitap, İstanbul, 2008, s. 7-19.

[2] Memiş, Eskiçağda, s. 38-40; Hasan Bahar, *Eskiçağ Uygarlıkları*, Kömen, Konya, 2011, s. 41-42.

yabani **Enkidu**'yu yaratır. Enkidu dağlarda vahşi hayvanlarla birlikte yaşamakta iken bir avcı onu görür ve dehşete kapılır. Çünkü Enkidu vahşi bir insandan başka bir şey değildir.

Avcı, güngörmüş babasının tavsiyesi ile Kral Gılgamış'a giderek bu korkunç yaratıktan bahseder ve onu evcilleştirmek üzere İştar tapınağından bir rahibe ile geri döner. Enkidu hayranlıkla seyrettiği bu rahibenin yardımıyla vahşi hayattan kopar ve insan olmanın temel bilgilerini öğrenir.

Gılgamış onun gelişini düşünde görmüştür ve kimin daha güçlü olduğunu herkese göstermeye kararlıdır. Bunun için tertib ettiği ziyafete Enkidu'yu da davet eder. Gılgamış kendi taşkınlıklarına engel olmaya çalışan Enkidu'nun da onun kadar güçlü olduğunu görür. Nihayet dengini bulmuştur. Bu karşılaşma aralarındaki büyük dostluğun da başlangıcı olur.

Ancak eğlence hayatı Enkidu'yu mutlu edememiştir. Bunun üzerine Gılgamış dostuna, kalbindeki hasreti dindirebilecek soylu bir görev teklif eder:

— *Sedir ormanını koruyan canavar **Huvava**'yı (Humbaba) öldürelim, Uruk'a Sedir ağacı getirelim ve kötülüğün kökünü kazıyalım.*

Gılgamış'ın bu teklifi karşısında, Enkidu bile korkuya kapılır. Çünkü bu düpedüz ölüm demektir. Gılgamış'ın kalbini yakan hasret ise bambaşkadır. Ölüm korkusunu iliklerine kadar hisseden arkadaşına şöyle seslenir:

— *Tüm insanlar gibi senin de kaderinde öleceğin yazılmışsa neden ölümden korkuyorsun? Sessizce o günü beklemektense adını sonsuza kadar yaşatacak bir şeyler başarmak daha iyi olmaz mı?*

Enkidu kalbini kaplayan korkudan tam olarak kurtulamasa da arkadaşını yalnız bırakmayı kendine yediremez ve akıllıca bir teklif yapar:

— *Amacımıza ulaşabilmemiz için Güneş tanrısı **Şamaş**'ın (Utu) desteğini almamız şart!*

Gılgamış'ın yüreğindeki samimiyeti gözyaşlarından okuyan Şamaş, onlara yardım etmeyi kabul eder ve yolları üzerindeki yedi ölümsüz cini etkisiz hale getirir. Ninsun, oğlunu bu tehlikeli maceradan vazgeçiremeyince iki arkadaşı dualar eşliğinde Şamaş'a emanet eder:

— *Ey Şamaş! Bana neden Gılgamış gibi bir oğul verdin? Neden bu denli huzursuz bir kalp verdin? Ey Şamaş! Gidişinden dönüşüne kadar her gün oğlumu korumanı rica ediyorum… Ey Enkidu! Sen benim oğlum değilsin ama seni de evlat ediniyorum. Hayır dualarımla gidin ve selametle dönün…*

Gılgamış ve Enkidu (Sümer anlatımına göre yalnız, Babil anlatımına göre geride bırakacağı kimsesi olmayan 50 yiğit Uruk savaşçısıyla birlikte) yola koyulur, yedi dağı aşarlar. Uçsuz bucaksız sedir ormanında Huvava'yı bulmanın en kolay yolu birkaç sedir ağacı kesmektir. Balta seslerini işiten Huvava'nın kükreyişi karşısında kahraman Gılgamış bile bacaklarının titremesine mâni olamaz. Bu kez cesaret verme görevi Enkidu'ya düşmüştür:

— *Arkadaşım! Uruk halkına verdiğin sözü hatırla! Kutsal amacımızı hatırla! Cesaretini topla ve bu korkunç devi birlikte öldürelim.*

Şamaş'ın yardımıyla Huvava'yı alt ettiklerinde bu kez korkuyla yalvarma sırası Huvava'ya gelmiştir. Canavarın hisli yakarışları, Gılgamış'ı etkilemek üzeredir ki Enkidu, yendikleri bu sinsi düşmana kanmamaları gerektiğini hatırlatır. Huvava'nın başsız cesedinin yere düşerken çıkardığı gürültü, iki kahramanın zaferini herkese duyurmaya yetmiştir.

Devamını Babil anlatımında bulduğumuz hikâyeye göre; dönüş yolunda Tanrıça **İştar** (İnanna), Gılgamış'a âşık olur. Ancak o, sevdiklerine karşı pek vefasız olduğu için Gılgamış onu aşağılayarak reddeder. Gururu kırılan İştar, baş tanrı Anu'dan (An) yardım ister:

— *Bana göklerin boğasını ver ki onunla Gılgamış'ı öldüreyim. Yoksa ölüler diyarının kapılarını kırar ve onları yeryüzüne salarım.*

Bu tehdit işe yarar ve İştar gök boğasını Uruk'un üzerine salar. Ancak Gılgamış ve Enkidu artık tecrübelidirler. Birlikte bu korkunç düşmanı öldürmeyi başarırlar.

İştar, insancıklar karşısında uğradığı bu yenilginin hıncıyla hayıflanadursun; Enkidu, boğanın sağ budunu koparark İştar'a fırlatır ve:

— *Seni de boğayı yakaladığım gibi yakalayabilseydim eğer sana da aynısını yapardım,* diye haykırır.

Bu hakaretler karşısında tanrılar, Gılgamış'a bir kat daha acı vermek için arkadaşı Enkidu'yu ölüme mahkûm ederler. Enkidu, arkadaşının gözyaşları ve ağıtları eşliğinde, hastalıkların pençesinde ölüp gider.

Dostunu kaybetmek Gılgamış'ta ölüm korkusunu yeniden harekete geçirir ve ölümsüzlüğü elde edebilmiş tek insan olan Şuruppak Kralı **Utnapiştim**'i (Ziusudra) aramaya başlar. Ne Maşu Dağı'ndaki karanlık tünelin bekçisi Akrep adam, ne mücevher ağaçlarıyla dolu bahçede kendisine seslenen Şamaş, ne ilksel denizin kenarındaki balıkçı kadın Siduri, ne de Utnapiştim'in kayıkçısı Urşanabi onu bu arayıştan vazgeçirebilir. Gılgamış yüreğinin hasretini şöyle açıklamıştır:

— *Arkadaşım Enkidu öldü ve toprak oldu. Kendi ölümümden korkuyorum. Zamanı gelince ben de başımı yıldızların ve güneşin olmadığı toprağın kalbine dayayıp sonsuz uykuya mı dalayım? Gözlerimin güneşe doya doya bakmasını istiyorum.*

Urşanabi onu ölüm denizinden geçirmeyi kabul eder. Kestikleri uzun sırıklar onları, ölüm sularına değmekten korur ve nihayet büyük tufandan insanlığı kurtaran Utnapiştim'in yanına ulaşmayı başarırlar. Utnapiştim bu esrarlı misafirini tanımak ister:

— *Sen kimsin ve neden buraya geldin? Neden yanakların bu kadar solgun, kalbin acıyla parçalanıyor ve korku mideni kemiriyor?* Gılgamış cevap verir:

— *Arkadaşım Enkidu'nun ölümü kalbimi ağır bir yük altında ezdi. Kendi ölümümden korkmaya başladım. Ben de senin gibi sonsuz yaşamı bulmak istiyorum.*

Şuruppak Kralı Utnapiştim, pek iç açıcı konuşmaz. Kendisini ölümsüzlüğe eriştiren süreci şöyle anlatır:

— *Tanrı Enlil, halkımın saygısızlıklarından ve gürültüsünden rahatsız olunca Şuruppak'ı bir tufan ile yok etme kararını tanrılar meclisinde açıkladı. Ancak Tanrı Enki (Ea) rüyamda beni bu karardan haberdar etti ve bana dev bir gemi yapmamı ve bu gemiye ailemi, esnafları, evcil ve vahşi hayvanları ve yaşayan her şeyin tohumunu almamı emretti. Ayrıca gemiyi nasıl yapacağımı da öğretti. Yedi gün süren tufanın ardından sekizinci günün şafağında Şamaş yeniden görüldüğünde tanrılar da getirdikleri yıkımın büyüklüğünden pişman olmuşlardı. Yüreği bir parça soğumuş olan Enlil'e gösterdiğim saygı karşılığında tanrılar bana ve eşime ölümsüzlüğü bağışladılar. Sana ölümsüzlüğü veremem ama tanrıların sana bağışladığı güç, cesaret, iktidar ve bilgelik de yeterince değerli hediyelerdir…*

Utnapiştim, bunca zahmetleri göze alarak kendisini ziyaret eden Gılgamış'ı büsbütün eli boş göndermek de istemez. Denizin dibindeki gençlik bitkisini çıkarabilirse onunla ölünceye kadar genç kalabileceğini söyler. Gılgamış, bu bitkiyi denizden çıkarmayı başarır. Ebedî gençlik nimetine sahip olmanın hazzıyla Uruk'a dönerken mola verdiği bir sırada bir su yılanı bitkiyi kaptığı gibi sulara dalıp kaybolur. Gılgamış *"güçlü surları olan Uruk"*a elleri boş ve kaderine boyun eğmiş olarak dönmek zorunda kalır.[3]

Ölüm bütün insanlığın ortak yarasıdır.
İnsan ebed için yaratılmıştır.
Ölümsüzlük bütün medeniyetlerin ortak rüyasıdır.

•

İyi biri olarak yaşamak ve kalıcı bir ad bırakmak
ölümsüzlüğün sırrını keşfetmektir.

•

Uğruna büyük fedakârlıkların göze alınabildiği
gerçek dostlara sahip olmak ne büyük nimettir!

[3] Kramer, *a.g.e.*, s. 52-58, 187-193, 228-241; Rosenberg, *a.g.e.*; s. 259-305.

Ninova'nın Sınavı

Ninova; Mezopotamya medeniyetini kuran toplumlardan Asurlular'ın başkenti… Çağdaşlarının çok ötesine uzanmış muazzam bir şehir, adeta bir metropol. Çağlara meydan okuyan kütüphanesi bugün tarihçiler için hâlâ gizemini koruyan en büyük hazineler arasında yer alıyor. Anadolu toplumları ile ticarî alışverişleri; zenginliklerinin temel kaynağı olduğu gibi yazıyı, yani tarih çağlarını Anadolu'ya taşıma şerefi de onlara ait. Ancak maddî cephede yaşanan bu gelişmişlik manevi cephe ile desteklenmeyince hak ve adalet çizgisini koruyamayan Ninova halkına bir uyarıcı gelmekte gecikmez: Hz. Yunus bin Metta. [4]

Hz. Yunus otuz üç yıl sabırla hakkı ve sabrı tavsiye edip onları tevhide çağırdıkça Ninovalılar'ın kibir ve azgınlığı artar. Hz. Yunus getirdiği mesajı anlatacak bir kişi bulma ümidiyle Ninova'dan hicret eder. Ancak Rabbinin iznini beklemeksizin yaptığı bu hicret, onun için bir zelle (küçük hata) teşkil eder ve imtihan edilmesine sebep olur.

Bindiği gemi fırtınaya yakalanınca, deniz tanrılarını kızdırdıklarını düşünen gemiciler, aralarındaki uğursuzluğun kaynağını tespit için kura çekerler. Hz. Yunus'un erdemi karşısında güvenemeyip üç defa tekrarladıkları halde kura her seferinde Hz. Yunus'a isabet edince denize atarlar. Bu felaket yetmezmiş gibi hemen ardından büyük bir balık gelip Hz. Yunus'u yutuverir. Gece, deniz, balık ve hava Hz. Yunus'un aleyhinde ittifak etmiştir. Bu dördüne de söz

---

[4] Kaynaklar Hz. Yunus'un yaşadığı dönem hakkında bir tarih belirtmiyorlar. Bu durumda akıl yürütme ile tahminî bir zaman tespitine çalışacağız. Asur Devleti M.ö. 2000'lerde kurulmuş ve dört devir geçirmiştir: 1) Eski Asur (M.ö. 2000-M.ö. 1700) 2) Orta Asur (M.ö. 1700-M.ö. 1050) 3) Yeni Asur (M.ö. 1050-M.ö. 750) 4) İmparatorluk (M.ö. 750- M.ö. 612).
Yahudi kaynakları Hz. Yunus'un İbranî olduğunu söylemektedir. Bu durumda Hz. İbrahim'in M.ö. 2000-M.ö. 1800 yılları civarında yaşadığı tahmin edildiğinden Hz. Yunus Eski Asur döneminde yaşamış olamaz. Kuran-ı Kerimde Hz. Yunus'un yüzbini aşkın bir toplum üzerine peygamber yapıldığı bilgisi yer almaktadır (Saffat-147). Bu rakam Ninova'nın o çağ için adeta bir metropol olduğunu gösterir. Bir şehrin böyle bir cazibe merkezi olabilmesi ise ancak güçlü bir devlet döneminde mümkün olabilir. Bu durumda Hz. Yunus'un Yeni Asur döneminin sonlarında veya İmparatorluk döneminin başlarında yaşadığı tahmin edilebilir. Saffat (139-148); Memiş, *Eskiçağda*, s. 179-243; Bahar, *a.g.e.*, s. 52-62.

geçirecek tek sultan olan Allah, Hz. Yunus'un, *"La ilahe illa ente subhaneke inni küntü minezzalimin. (Senden başka ilah yoktur. Kusurdan münezzehsin. Ben kendi nefsine zulmedenlerden oldum. Enbiya-87)"* duası üzerine balığı ona bir denizaltı gibi hizmetkâr kılar ve Yaktin ağacının altında sahil-i selâmete ulaştırır.

Bu arada peygamberlerine sahip çıkamayan Ninovalılar, onun vaat ettiği azap bulutlarını ufukta görünce pişman olur ve aralarından adamlar göndererek Hz. Yunus'u buldururlar. Tevhid ve adalet çağrısına kulak veren Ninova halkı böylece yok olmaktan kurtulur.[5]

Pişmanlık hatadan dönmenin ve
kurtuluşun ilk adımıdır.

•

Hiçbir bela ve musibet Allah'ın
izni olmadan bize ulaşamaz.

•

Tehvidin aydınlık çağrısından mahrum kalan her millete bir peygamber gönderildiğini Kur'an-ı Kerim haber vermektedir: "Andolsun biz her ümmete 'Allah'a kulluk edin ve tağuttan sakının.' diye bir peygamber gönderdik… (Nahl-36)"

•

Mitolojik hikâyelerin içindeki
hakikat kırıntıları ihtimâl ki bu kutlu çağrının
silinmeye yüz tutmuş izleridir.

[5] M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, TDV, Ankara, 2004, s. 147-159.